

Ømålsordbogens samling som sproghistorisk kilde

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet

Foredraget diskuterer problemer ved udnyttelsen af *Ømålsordbogens* samling af skriftlige dialektoptegnelser med udgangspunkt i sjællandske dialektræk, fx modsvarigheden til glda. *iu* og til glda. langt *a*.

Ømålsordbogens vigtigste kilde er ordbogens eget indsamlede materiale, dels lydoptagelser, dels skriftlige dialektoptegnelser. Samlingen af optegnelser er righoldig og indeholder mange oplysninger der ikke er overleveret i andre kilder, men den kan være lidt vanskelig at udnytte. Optegnelserne er nemlig blevet indsamlet over et langt tidsrum af en lang række optegnere med forskellige forudsætninger, der har brugt forskellige indsamlingsmetoder og hjælpemidler, og det er derfor blevet en heterogen samling, der må vurderes kildekritisk i forhold til de vilkår den er blevet til under, og som kræver baggrundsviden hvis oplysningerne skal forstås fuldt ud. Værd at bemærke er også at indsamlingen først begynder for alvor ca. 1925, et tidspunkt hvor rigsmålspåvirkningen af sjællandsk allerede var betydelig. Det fremskredne tidspunkt forsøgte man undertiden at kompensere for ved også at udspørge meddelerne om hvad "de gamle" sagde. En fejlkilde er altså, foruden fejlhøring og misforståelser fra optegnerens side, at meddelelsen kan have husket forkert. Desuden kan det i nogle tilfælde være usikkert hvilket sproglag en given form tilhører. Også udtalebetegnelsen er heterogen. Ganske vist er en stor del af optegnelserne i Danias lydskrift, men der kan være stor forskel på de enkelte optegners notationspraksis, fx bruger nogle optegnere kun et *r*-tegn, mens andre skelner mellem vokalisk *r* og konsonantisk *r*. Særlig broget er betegnelsen af de diftonger der normalt modsvarer langvokaler i glda. (og rigsmålet), og det kan undertiden være vanskeligt at afgøre om der er tale om udtalevariation eller variation i notationspraksis (jf. Gudiksen 2011). Foredragets sproglige diskussion vil derfor især koncentrere sig om vokalismen.

Litteratur

Gudiksen, Asgerd. 2011. Udviklingen af *u* foran glda. klusil og spirant i de danske øsmål. I: Torben Arboe & Inger Schoonderbeek (red.), *Jysk, øsmål, rigsdansk mv. Studier i dansk sprog med sideblik til nordisk og tysk – Festskrift til Viggo Sørensen og Ove Rasmussen*, 45–57. Århus: Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning.

Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer 1–. 1992–. København: Center for Dialektforskning og Universitets-Jubilæets Danske Samfund.